

Результаты работы доказывают детерминированность носителей экспрессивности языкового уровня целями и условиями коммуникации. Эффективная реализация интенций адресанта возможна только при максимально рациональном использовании экспрессивных средств.

Літэратура

1. Иванова, Ю. М. Стратегии речевого воздействия в жанре предвыборных теледебатов: автореф. ... дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Ю.М. Иванова. – Волгоград, 2003. – 19 с.

©БарГУ

ПАЎТОРЫ Ё МОВЕ ПАЭТЫЧНЫХ ТВОРАЎ АНАТОЛЯ ВЯРЦІНСКАГА

В.М. ГУБКО, А.В. СОЛАХАЎ

The article analyses repetitions in the language of works by a famous Belarusian poet Anatoly Vertinsky. The meaning of sound, morphological, and lexical repetitions is revealed

Ключавыя словы: паўтор, алітэрацыя, асананс, паранімічная атракцыя, аказіяналізм

На ролю паўтараў у вершаваных творах Анатоля Вярцінскага не раз звярталася ўвага даследчыкаў яго творчасці (А. Гурская, Ю. Пацюпа, Я. Сіпакоў і інш.), але спецыяльна гэта праблема ў беларускім мовазнаўстве не даследавалася.

Выбар тэмы нашага навуковага даследавання абумоўлены неабходнасцю сістэмнага вывучэння і апісання паэтычных паўтараў як аднаго з асноўных кампанентаў моўнай выразнасці ў творчасці Анатоля Вярцінскага, важнасцю распрацовак па тэорыі аналізу паэтычнай мовы.

У паэзіі А. Вярцінскага сустракаюцца розныя гукавыя прыёмы. У сістэме прыёмаў гукапісу пераважаюць алітэрацыя і асананс. Алітэрацыя гукапісу ўзмацняе выразнасць паэтычнай мовы. Найбольш часта пры паўторы паэт ўжывае свісцячыя і санорныя гукі, якія вылучаюць тыя або іншыя з’явы, што ўзмацняе ўздзеянне паэтычнага слова на слых чытача. Адметнай рысай творчасці А. Вярцінскага з’яўляецца таксама выкарыстанне асанансу. Выкарыстоўваючы асананс, паэт імкнецца надаць мове верша мілагучнасць, напеўнасць, меладычнасць і выразнасць.

Паранімічная атракцыя, або паранамазія (грэч. *para* ‘каля’ + *onomazio* ‘называю’), – адна з разнавіднасцяў гукавога паўтору, заснаваная на наўмысным збліжэнні блізкагучных слоў у тэксе, што пэўным чынам уздзеінічае на іх семантыку, выклікаючы розныя асацыяцыі, адыгрывае важную ролю ў мове паэтычных твораў А. Вярцінскага. У вершы «Было так радасна, так хораша!», напрыклад, збліжаюцца паводле гучання і сэнсу дзеясловы *абвяваць* і *абвіваць*. Адрозніваючыся толькі галоснымі [a], [i], яны, дзякуючы гукавому і сэнсаваму збліжэнню, набываюць дадатковую агульную канатацыю ‘лашчыць’. Акрамя таго, выразнасць радкоў, іх эмацыянальная і эстэтычная значнасць павялічваецца паралелізмам радкоў, у якіх яны ўжыты, з іх унутранай рыфмай *вецер* і *веце*: *Ты, нібы вецер, мяне абвявала, / Ты, нібы веце, мяне абвівала* [5, с. 99].

Пры неабходнасці паэт звяртаецца да ўтварэння аказіянальных слоў. Так, у вершы «Лысеем, брат, лысеем...» А. Вярцінскі выкарыстоўвае індывідуальна-аўтарскі неалагізм *лісець* ‘станавіцца хітрым’, які па гучанні збліжаецца з агульнаўжывальным *лысець* ‘паступова станавіцца лысым’. Дзеяслоў *лісець* – словаўтваральная метафара, заснаваная на асаблівасцях паводзін ліса: *лісець* – ‘станавіцца падобным на ліса’. Веданне таго, што ліс – хітры звер, прыводзіць да паяўлення ў значэнні слова *лісець* семы ‘хітры’.

Часта адзначаецца і марфемны паўтор – выкарыстанне ў тэксе слоў з фанетычна аднолькавай марфемай (марфемамі). У паэтычнай страфе нярэдка паўтараюцца словы з агульнымі каранямі, прыстаўкамі, суфіксамі, постфіксамі, канчаткамі.

Ужыванне слоў, што належаць да розных лексіка-граматычных класаў, але аб’ядноўваюцца паводле агульнай семантыкі караня, акцэнтуюць увагу чытача на адной, найбольш важнай думцы твора, паглыбляе яе за кошт актуалізацыі значэння караня.

Сярод разнастайных паўтараў, якія выкарыстоўвае паэт, лексічны паўтор з’яўляецца адным з самых пашыраных і па колькасці, і па разнастайнасці спосабаў яго выкарыстання.

Лексічныя паўторы выяўляюцца ў анафары, эпіфары, анадыпласісе, дыяфары, кальцы, паліптоце, антанаклазе, гемінацыі і іншых стылістычных прыёмах.

Паўторы ў паэзіі Анатоля Вярцінскага – адзін з асноўных прыёмаў яго паэтычнага мыслення, яго самавыражэння, яго эмацыянальнага і эстэтычнага ўздзеяння на чытача.